

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.069 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Кримська діаспора Туреччини у процесі репатріації кримли на історичну Батьківщину (кін. 1980 х – поч. 2000 х рр.)» за спеціальністю 032 «Історія та археологія» 29 серпня 2022 року.

Мамут оглу Рустем Аблятіфов, 1964 року народження, громадянин України, освіта повна вища. Народився у м. Одеса. Закінчив Одеське професійно-технічне училище №17 отримавши диплом з відзнакою у 1986 р. У 1991 р. екстерном закінчив Одеську державну морську академію за спеціальністю «Судноводіння на морських шляхах». У 1998 р. закінчив юридичний факультет Таврійського інституту підприємництва та права. У 2002 р. з відзнакою закінчив Українську академію державного управління при Президентові України та здобув ступінь магістра і отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Державне управління» та дістав професійну кваліфікацію магістра державного управління. Протягом 2008-2015 рр. викладав у Кримському юридичному інституті Одеського державного університету внутрішніх справ, Львівському інституті Національної академії державного управління при Президентові України, Українському Католицькому університеті, Львівському національному університеті імені Івана Франка.

З 09.2016 року по 09.2020 року навчався в аспірантурі історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів (денна форма навчання).

З 25.02.2022 р. по даний час є військовослужбовцем Збройних Сил України.

Дисертацію виконано на кафедрі історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Козловський Сергій Орланович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів.

Здобувач має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Аблятіфов Р.М. Трансформація суспільно-політичної думки турецької діаспори кримли на прикладі публікацій журналу «Емель» (кін. 1980х — поч. 2000х років). *Народознавчі зошити*. 2020. № 3 (153). С.714–722.

2. Аблятіфов Р.М. Розвиток діяльності організацій кримської діаспори наприкінці 80-х – початку 2000-х рр. *Народознавчі зошити*. 2020. Вип. 6 (156). С.

1303–1313.

3. Аблятіфов Р.М. Роль А.І. Кирилли у розвитку руху кримської діаспори Туреччини (кін. 80х поч. 2000х рр.). *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 1. С. 98-108.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. **Сухий Олексій Миколайович**, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, без зауважень.

2. **Зашкільняк Леонід Опанасович**, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені Івана Франка, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Велика кількість фактів і подій, організацій і угод, наведених в роботі, вимагала би вміщення на початках дисертації “списку аббревіатур і скорочень”, які вживаються в тексті.

2. У назві дисертації не доцільно писати зі скороченням “кін. 1980 х – поч. 2000 х рр.”, краще подати повністю – “кінець 1980 – початок 2000-х років” (після 1980 додавати “-х” не потрібно, так само як не можна при такому написанні писати скорочено “рр.”, треба – “років”).

3. У деяких місцях суцільний текст необхідно розділити на абзаци, оскільки в них не розмежовано окремі питання.

4. У вступі Автор оголошує про застосування ним контент-аналізу для вивчення турецьких діаспорних видань. Але в самому тексті не сказано, як цей аналіз проводився і які його результати. Цей момент вимагає уточнення і роз'яснення.

5. У списку використаних джерел та літератури бажано було б подавати в дужках переклад українською турецьких назв фондів та справ (в тексті роботи кримські назви успішно перекладаються, а у списку – ні).

3. **Сіромський Руслан Богданович**, доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету імені Івана Франка, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що доречно було окремий розділ або принаймні підрозділ присвятити політиці офіційних кіл Туреччини щодо питання репатріації та облаштування кирилли на Кримському півострові. Тим паче, що дисертант почасти торкається цього питання у підрозділі 2.3.;

2. Поза увагою автора залишилися окремі публікації, які на нашу думку, достатньо важливі, а саме: Севгіль Мусаєва, Алмі Алієв “Мустафа Джемільєв.

Незламний”. Київ: Віват, 2017. 256 с.; праці Гульнари Бекірової, присвячені історії кримли тощо.

3. Постає питання, чи представники кримської діаспори у Туреччині координували свою роботу з громадами кримли в інших країнах, а також як виглядала співпраця з кримськими дисидентами? (наприклад, з Айше Сейтмуратовою).

4. У підрозділі 2.3. по-суті йдеться про події 1990-х років, хоч в назві задекларовано “кін. 1980-х – 1990-х років” (с. 102).

5. Некоректно до подій 1944 р. вживати термін “Радянська армія”, оскільки до 1946 р. офіційна назва армії Радянського Союзу – “Робітничо-Селянська Червона армія” або ж “Червона армія”.

6. Додатково роз’яснення потребує фрагмент тексту на с. 100: “Однією з найважливіших рис, яка була характерною для спільноти політичних емігрантів, було питання щодо можливого повернення на історичну Батьківщину. Варто зауважити, що це питання наприкінці 80-х–початку 90-хрр. 20 ст. було одним з головних факторів як настороженого відношення Києва до процесу репатріації раніше депортованих кримли, так й для залякування російськомовного населення півострова”. А чи Київ до 1991 р. щось кардинально вирішував у питанні репатріації кримських татар без дозволу з Москви?

4. Саган Галина Василівна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії Київського університету імені Бориса Грінченка, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Хронологічні межі дисертації охоплюють період середини 1987 р. – початок 2005 р. Нижню межу автор обумовлює початком процесу репатріації кримли до Криму з місць колишнього заслання, який розпочався у липні 1987 р., а верхня межа роботи сягає початку 2005 р. Тоді на думку автора після всебічної підтримки народом кримли Помаранчевої революції 2004 р., держава припинила розглядати кримців як елемент нестабільності в країні та у відносинах між урядом та представницькими органами почався етап співробітництва. З твердженням про співпрацю можна подискутувати, але питання в іншому – чому хронологічні межі теми «Кримська діаспора Туреччини у процесі репатріації кримли на історичну батьківщину (кін. 1980 х – поч. 2000 х рр.)» так тісно прив’язані до подій в Україні. Хотілося б більше почути про якість процесу, які розвивалися у середовищі кримської діаспори в Туреччині також, а не лише в Україні.

2. Попри чітку і логічну структуру роботи можна помітити невеликі прогалини у кореляції змісту, завдань і загальних висновків дисертації. Так, до параграфа 3.3. «Роль М. Улькюсала та А.І. Кримли в об’єднанні сучасної діаспори Туреччини та у формуванні суспільно-політично думки діаспори Туреччини», немає чітко сформованого завдання серед загального списку завдань, які подаються у вступі. Загалом, у роботі до першого розділу дано чотири завдання, а до двох інших – лише два.

3. Одним з головних методів дисертаційного дослідження, автор зазначає метод «усної історії» (ст. 5, 46). Таке визначення дефініції «усна історія» є не зовсім точним. «Усна історія» – це своєрідний науковий напрям в історії, або методологія що інтенсивно розвивається з другої половини ХХ ст. Вже як окрема методологія «усна історія» використовує різні методи дослідження, наприклад, найпоширенішим є метод інтерв'ю.

4. Здобувач своє дослідження побудував на великій кількості неопублікованих джерел. У параграфі 1.2. «Огляд джерел» розділив джерела на певні групи. Як окрему групу виокремлено наукові праці і дисертації українських і закордонних вчених (ст. 33). Проте зазначені праці є частиною історіографії, а не джерельної бази.

5. Власенко Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету, надав позитивний відгук із зауваженнями:

У вступі (с. 21), де йдеться про те, що дослідження здійснено відповідно до планової кафедральної державної теми, не вказана назва кафедри. Вперше повна назва кафедри зазначена лише на с. 27.

2. Віднесення наукових праць і дисертацій вітчизняних та закордонних вчених до джерельної бази не є доцільним, хіба що як історіографічне джерело (с. 37-38), але ж дисертація не є історіографічним дослідженням.

Використана автором джерельна база могла бути ширшою за рахунок фондів Галузевого державного архіву Служби безпеки України періоду 1960-1991 рр., в яких є доповідні, інформаційні та спецповідомлення в ЦК Компартії України, до органів влади й управління УРСР про оперативно-слідчу роботу органів і підрозділів КГБ при РМ УРСР, КГБ УРСР щодо перебування іноземців в Україні, про боротьбу з дисидентами та кримськотатарськими автономістами, а також виданої Інститутом історії України НАН України за матеріалами цього архіву документальної збірки «Кримські татари: шлях до повернення. Кримськотатарський національний рух (друга половина 1940-х – початок 1990-х років) очима радянських спецслужб. Зб. документів та матеріалів. У 2-х ч. Київ, 2004.

Вкажемо і на перспективу опрацювання документів Галузевого державного архіву Служби зовнішньої розвідки України, зокрема щодо передумов формування кримської діаспори в Туреччині у 20-40-х рр. ХХ ст., а саме діяльності Дж. Сейдамета та його соратників.

3. У другому розділі (підрозділ 2.1) на с. 51 йдеться про те, що нині громади кримли компактно проживають на трьох континентах: в Азії, Південній Америці та Європі. Далі автор перераховує країни з найбільшою чисельністю діаспори. Серед них – США, але немає жодної країни Південної Америки. Ймовірно, автор мав на увазі Північну Америку, про що й йдеться далі по тексту.

У підрозділі 2.3 на с. 104 автор згадав Договір про дружбу і братерство між УНР і Туреччиною від 2 січня 1922 р. Насправді цей договір з Туреччиною уклала УСРР. Підписантом виступив голова Надзвичайної місії УСРР в Анкарі М. Фрунзе.

4. Одні цитати, що наведені дисертантом, подані курсивом, інші – ні (с. 145, 152, 153, 162 та ін.). Століття автор позначає арабськими (індійськими) цифрами, наприклад 18, 19 і т.д., але на с. 19 – римськими (XI – XVIII). Потрібна уніфікація.

5. Рецензована дисертація, як і багато інших, містить стилістичні та граматичні огріхи: «присвячених поточної діяльності» (с. 25), «Магістерська робота ... виконена...» (с. 28), «Але, З. Каратай наводить аргумент» (с. 97), «Через таку обережну редакційну політику, видання вільно продовжувалося виходити навіть після...» (с. 98), «Традиційно, депутатами ВНЗТ представники кримців обираються переважно від ПНД» (с. 123) та інші. Але подібних огріхів небагато.

6. У списку використаних джерел та літератури (розділ «Нормативно-правові акти», с. 218) позиції 24 і 25 ідентичні, тобто одне і те саме джерело. При посиланні на електронні ресурси дисертант не завжди вказує дату звернення до джерела.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційне дослідження **Аблятіфова Рустема Мамут оглу** на тему **«Кримська діаспора Туреччини у процесі репатріації кримли на історичну Батьківщину (кін. 1980 х – поч. 2000 х рр.)»** є самостійною та ґрунтовною науковою працею у межах поставлених завдань, у якій науково проаналізована діяльність організованого діаспорного руху у Туреччині, а також вплив кримської діаспори Туреччини на процес повернення та облаштування народу кримли з місць колишнього заслання на історичну Батьківщину – Крим та процеси відродження національної культури, освіти та духовності. Проаналізовано форми і напрямки співпраці кримської діаспори Туреччини з історичною Батьківщиною, розкрито їхнє значення для процесів національного відродження у Криму означеного періоду, висвітлено маловідомі аспекти історії кримської еміграції Туреччини.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Праць, опублікованих у співавторстві, немає. Представлене дисертаційне дослідження базується на архівних документах, які здебільшого є неопублікованими, мемуарах, пресі, спеціально проведених інтерв'ю з діячами та активістами кримської діаспори Туреччини, які активно працювали наприкінці 1980-х та початку 2000-х рр. Неопублікована частина джерел була почерпнута в архівах діаспорних організацій Анкари, Бурси, Ескішехіра, Істанбула тощо. Задля досягнення мети дослідження також був проведений контент-аналіз періодичних видань кримських товариств, що видавалися протягом досліджуваного періоду. Закордонна історіографія представлена роботами азербайджанських, американських, болгарських, британських, російських, румунських і турецьких дослідників.

Наведені автором висновки та положення дисертаційного дослідження розширюють наукові знання про роль та вплив кримської діаспори Туреччини на процес повернення народу кримли на історичну Батьківщину, відродження його національної культури, захист громадянських прав та свобод кримли, відносини між Україною та Туреччиною. Отримані результати можуть бути використані в

науково-дослідній діяльності при подальшому дослідженні історії діаспори кирилли та історії Криму, а також у навчальному процесі при підготовці начальних методичних посібників і підручників.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація «Кримська діаспора Туреччини у процесі репатріації кирилли на історичну Батьківщину (кін. 1980 х – поч. 2000 х рр.)» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, **Аблятіфов Рустем Мамут оглу**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.069 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Аблятіфову Рустему Мамут оглу** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 35.051.069

проф. Олексій СУХИЙ

